

الزامات سرمایه گذاری برای تولید در اندیشه مقام معظم رهبری

سکینه اکرادی^۱

چکیده

سرمایه گذاری در بخش تولید، موتور محرک اقتصاد مقاومتی و محور اساسی رشد اقتصادی و استقلال ملی کشورها محسوب می شود. از منظر مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله خامنه ای، حمایت از تولید و الزامات سرمایه گذاری، نقش کلیدی در تحقق اقتصاد مقاومتی و پیشرفت پایدار کشور داشته و تضمین کننده تأمین اشتغال، تقویت تولید داخلی، کاهش وابستگی به درآمدهای نفتی، خروج از اقتصاد تک محصولی و ارتقای رفاه و ثبات اجتماعی است. این مقاله به شیوه توصیفی بوده و با مرور ادبیات مرتبط، تبیین مفاهیم سرمایه گذاری و تولید در اقتصاد اسلامی، تحلیل بیانات رهبر معظم انقلاب و آسیب شناسی وضعیت موجود، به شناسایی مهم ترین الزامات سرمایه گذاری تولیدی همچون امنیت اقتصادی، ثبات قوانین، مقابله با فساد، تقویت همکاری دولت و بخش خصوصی و مدیریت جهادی در عرصه سرمایه گذاری می پردازد. در پایان، با ارائه راهبردهای کاربردی، بر ضرورت همسویی سیاست گذاری ها و حمایت عملی در جهت تحقق رهنمودهای رهبری و توسعه پایدار اقتصادی و افزایش رفاه عمومی تأکید می کند.

کلیدواژه ها: اقتصاد، تولید، سرمایه گذاری، مقام معظم رهبری.

^۱. طلبه سطح ۲، مرکز آموزش های غیر حضوری، قم

مقدمه

در سال‌های اخیر، رشد اقتصادی و ارتقای تولید ملی به یکی از دغدغه‌های اصلی سیاست‌گذاران کشور تبدیل شده است. با وجود تأکیدهای مکرر مقام معظم رهبری بر اهمیت تولید و سرمایه‌گذاری، بخش تولید همچنان با موانع ساختاری و چالش‌های متعددی مواجه است. نبود امنیت اقتصادی، ناپایداری قوانین و مقررات و ضعف زیرساخت‌های حمایتی از جمله عوامل بازدارنده در مسیر جذب سرمایه‌گذاری محسوب می‌شوند. این شرایط تحقق اهداف توسعه‌ای و تحقق اقتصاد مقاومتی را با چالش جدی روبه‌رو ساخته است.

پرداختن به الزامات سرمایه‌گذاری برای تولید از منظر اندیشه مقام معظم رهبری، از آن رو اهمیت دارد که تولید ملی به عنوان موتور محرک اقتصاد و ضامن استقلال کشور شناخته می‌شود. همسویی سیاست‌های سرمایه‌گذاری با رهنمودهای رهبری، می‌تواند روند رشد اقتصادی و اشتغال‌زایی را شتاب بخشد. بررسی دیدگاه‌های معظم‌له، مسیر مقابله با چالش‌های فعلی را روشن می‌سازد و راهکارهای بومی و عملیاتی ارائه می‌دهد. در نهایت، پرداختن به این موضوع زمینه‌ساز ارتقاء امنیت اقتصادی و تحقق اقتصاد مقاومتی خواهد بود.

ضرورت پرداختن به الزامات سرمایه‌گذاری برای تولید در اندیشه مقام معظم رهبری، به این دلیل است که بی‌توجهی به این مولفه‌ها می‌تواند منجر به تضعیف تولید ملی و وابستگی اقتصاد شود. تحول در فضای سرمایه‌گذاری، نیازمند بازنگری و اصلاح سیاست‌ها بر اساس منویات رهبری است تا بستر جهش تولید و خودکفایی فراهم گردد. بررسی این موضوع، امکان

شناسایی گلوگاه‌های اصلی و ارائه راهکارهای هدفمند و بومی را فراهم می‌آورد. علاوه بر این، تبیین دقیق الزامات مورد نظر رهبری، راه‌گشای حرکت عملیاتی ارکان اجرایی کشور به سوی توسعه پایدار تولید خواهد بود. حال سوال اصلی این است که الزامات سرمایه‌گذاری برای تولید در اندیشه مقام معظم رهبری چیست؟

در مورد پیشینه مقاله می‌توان به چند عنوان مقاله اشاره کرد:

۱-مقاله «تحلیل مضمون بیانات مقام معظم رهبری در خصوص تولید با تاکید بر سرمایه انسانی» از فهیمه یزدانی ۱۳۹۹ش؛ این پژوهش با رویکرد کیفی با روش تحلیل مضمون به استخراج مولفه‌های موثر بر به کارگیری سرمایه انسانی در تولید و اشتغال از دیدگاه مقام معظم رهبری می‌پردازد.

۲-مقاله «رونق تولید از نگاه قرآن با تاکید بر بیانات مقام معظم رهبری» از محمدجواد خاضع ۱۴۰۰ش؛ پژوهش حاضر به بررسی رونق تولید از منظر قرآن کریم و دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی می‌پردازد.

۳-مقاله «الزامات و شرایط تولید علم در سپهر اندیشه امام خامنه‌ای» از مجید زین الدینی ۱۴۰۳ش؛ تحقیق پیش‌رو از نظر هدف، کاربردی و از جنبه ماهیت، کیفی است و با استفاده از روش تحلیل مضمون (تماتیک) کلیه بیانات و مکتوبات معظم‌له، از سال ۱۳۶۸ تا ۱۴۰۱ با روش تمام‌شمار مورد مطالعه قرار گرفته است.

نوآوری این مقاله در آن است که الزامات سرمایه‌گذاری برای تولید را به‌طور منسجم و کاربردی، صرفاً بر اساس منظومه فکری و رهنمودهای مقام معظم رهبری استخراج و دسته‌بندی کرده است، در حالی که بیشتر منابع قبلی فقط به عناصر کلی یا رویکردهای سنتی اقتصاد اسلامی پرداخته‌اند. این مقاله جایگاه بیانات رهبری را در پیوند با مسائل روز اقتصاد ایران به‌طور مستقیم بررسی می‌کند. همچنین راهکارهای عملیاتی پیشنهادی را با تاکید بر آسیب‌شناسی بومی ارائه می‌دهد.

۱- مفهوم و جایگاه سرمایه گذاری

۱-۱- مفهوم سرمایه گذاری

سرمایه گذاری از دیدگاه اقتصادی به معنای تخصیص منابع مالی یا غیرمالی به فعالیتی است که انتظار می رود در آینده سود یا منفعت ایجاد کند (طهماسبی، ۱۴۰۳: ص ۵۹). به بیان دیگر، سرمایه گذاری فرآیندی است که طی آن فرد یا سازمان با صرف هزینه و پذیرش ریسک، دارایی هایی نظیر پول، زمین، تجهیزات یا حتی دانش و مهارت را در اختیار فعالیت های تولیدی، خدماتی یا مالی قرار می دهد تا بازدهی مطلوبی حاصل شود (بالوئی، ۱۳۹۹: ص ۳۲). «سرمایه گذاری درواقع گذر از مصرف کنونی برای کسب منفعت آتی است» (باباخانی و همکاران، ۱۳۹۰: ص ۲۱)، و این گذر نیازمند ارزیابی فرصت ها، تحلیل ریسک، و مطالعه بازده های پیش بینی شده است.

رهبر معظم انقلاب، سرمایه گذاری را نه صرفاً یک اقدام اقتصادی، بلکه یک ضرورت راهبردی برای پیشرفت پایدار کشور می دانند. ایشان در بیانات خود تصریح می کنند که «سرمایه گذاری در زیرساخت ها، تولید و فناوری، تضمین کننده استقلال اقتصادی و کاهش وابستگی به بیگانگان است» (خامنه ای، ۱۳۹۰). از دیدگاه ایشان، سرمایه گذاری باید با رویکرد عدالت محور و دانش بنیان صورت گیرد تا علاوه بر سودآوری، به ایجاد اشتغال جوانان، ارتقای بهره وری و گسترش عدالت اجتماعی بینجامد. بنابراین، سرمایه گذاری صحیح نه تنها باعث رشد اقتصادی، بلکه زمینه ساز اقتدار ملی و پیشبرد اهداف تمدن نوین اسلامی می شود.

۱-۲- نقش سرمایه گذاری در توسعه اقتصادی

سرمایه گذاری یکی از مهم ترین ابزارهای پیشرفت و رشد اقتصادی در جوامع اسلامی تلقی می شود. به اعتقاد علی لباف، توسعه اقتصادی در اقتصاد اسلامی در گرو گسترش سرمایه گذاری مولد است و هر جا جذب سرمایه ها در بخش تولید افزایش یافته، شاخص های رشد اشتغال و

رفاه نیز ارتقا یافته است. سرمایه‌گذاری، موتور محرک توسعه و ابزار تحقق عدالت اقتصادی در جوامع اسلامی است، به نحوی که ایجاد زیرساخت، اشتغال و افزایش ظرفیت تولید بدون آن ممکن نیست. (چیرا، ۱۳۸۳: ص ۴۱). نقش کلیدی سرمایه‌گذاری در عدالت اجتماعی و کاهش فاصله طبقاتی نیز از تاکیدات اصلی اقتصاد اسلامی است.

مطالعات اخیر نشان می‌دهد که «در الگوی اقتصاد مقاومتی مورد نظر مقام معظم رهبری، سرمایه‌گذاری در بخش تولید با هدایت صحیح منابع، زمینه‌ساز استقلال اقتصادی و کاهش آسیب‌پذیری کشور در برابر تکانه‌های خارجی است» (نجف پورمقدم، ۱۳۹۹: ص ۹۶). بنابراین، توسعه سرمایه‌گذاری از منظر اسلامی، پیشران اصلی بهبود معیشت، توانمندسازی اقشار جامعه و جلوگیری از انباشت ثروت در دست گروهی خاص است.

۱-۳- جایگاه سرمایه‌گذاری تولیدی در آموزه‌های اسلامی

جایگاه والای سرمایه‌گذاری تولیدی در آموزه‌های اسلامی آنچنان است که پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «الکاسب حبیب‌الله؛ تولیدکننده و کسی که در پی کسب حلال است، محبوب خداوند است» (پاینده، ۱۳۸۲: ص ۶۱۸). تأکید فراوان بر تولید، اشتغال‌آفرینی و رونق اقتصاد داخلی از منظر آموزه‌های اسلامی، سرمایه‌گذاری مولد را جزو برترین فعالیت‌های اقتصادی قرار داده است. (فراهانی فرد، ۱۳۸۹: ص ۹۸).

در تفسیر المیزان نیز علامه طباطبائی تصریح می‌کند: «توسعه کسب‌وکار حلال و گسترش سرمایه‌گذاری در تولید، نقش مستقیمی در گسترش عدالت و رفع فقر در جامعه اسلامی دارد» (طباطبائی، ۱۳۸۳: ج ۴، ص ۲۷۲). سرمایه‌گذاری تولیدی نه تنها منبع درآمد مشروع و حلال است، بلکه راهی برای خدمت به جامعه، تقویت بنیان خانواده‌ها و تحقق عدالت اقتصادی به شمار می‌رود. (موسویان، ۱۳۷۶: ص ۱۲۹)

۲- مفهوم تولید و جایگاه آن در اندیشه مقام معظم رهبری

۲-۱- مفهوم تولید در علم اقتصاد

تولید در علم اقتصاد به فرآیند ترکیب عوامل مختلف مانند نیروی کار، سرمایه، زمین و مدیریت برای ایجاد کالا یا خدمات قابل مصرف اطلاق می‌شود. این فرآیند شامل همه فعالیت‌هایی است که ارزش افزوده ایجاد کرده و نیازهای انسانی را برآورده می‌سازد (راسموسن، ۱۳۹۴: ص ۷۵). به گفته دکتر پژویان، «تولید عبارت است از به‌کارگیری نهاده‌ها به منظور دستیابی به ستانده‌ای که بتواند در مبادله یا مصرف، ارزش اقتصادی ایجاد کند» (پژویان، ۱۳۹۲: ص ۶۴). در این تعریف، تأکید بر نقش کارآمدی و بهره‌وری در استفاده از منابع محدود، نقطه کلیدی در کیفیت و کمیت تولید است.

رهبر معظم انقلاب تولید را «محور اساسی پیشرفت اقتصادی و اقتدار ملی» می‌دانند و بارها تأکید کرده‌اند که رونق و جهش آن، کلید حل بسیاری از مشکلات کشور است. ایشان در بیانیه‌ای می‌فرمایند: «هر حرکتی که به افزایش تولید داخلی بینجامد یک عبادت و خدمت بزرگ به کشور است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸). از نگاه ایشان، تولید باید دانش‌بنیان، مردم‌محور و بر پایه استفاده حداکثری از ظرفیت‌های داخلی باشد تا علاوه بر تأمین نیاز داخل، توان رقابت در بازارهای جهانی را به دست آورد. این رویکرد، تولید را از سطح یک وظیفه اقتصادی صرف به یک مسئولیت اجتماعی و مأموریت تمدنی ارتقا می‌دهد.

۲-۲- جایگاه تولید در اندیشه مقام معظم رهبری

۲-۲-۱- تولید و شاخص‌های آن از منظر رهبری

در اندیشه مقام معظم رهبری، تولید به معنای فرآیند تبدیل منابع و امکانات ملی به کالاها و خدمات مفید، نوآورانه و دارای ارزش اقتصادی است. ایشان تولید را «شریان حیاتی اقتصاد هر کشور» می‌دانند و بر این نکته تأکید دارند که پیشرفت، اشتغال، استقلال و رفاه ملی، همگی متکی به رونق و جهش تولید است (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ۵۵). تعریف تولید نزد رهبری، صرفاً

شامل ساخت کالا نیست بلکه هر گونه ارزش‌آفرینی مادی و خدمت‌رسانی مبتنی بر نیازهای اساسی جامعه را نیز شامل می‌شود (همان).

از نگاه ایشان، شاخص‌های تولید موفق عبارتند از: دانش‌بنیان بودن، بومی‌سازی فناوری، افزایش بهره‌وری، کاهش وابستگی به واردات، توجه به کیفیت و قابلیت رقابت در بازارهای داخلی و خارجی (خادمی نوش آبادی، ۱۴۰۳: ص ۴۸). مقام معظم رهبری تأکید دارند که تولید باید «پیش‌برنده اقتصاد ملی»، «اشتغال‌آفرین» و «حلال مشکلات معیشتی مردم» باشد و با اتکا به نیروهای جوان و خلاق داخلی صورت گیرد (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۳۲).

۲-۲-۲- تولید مبتنی بر ارزش افزوده

رهبر معظم انقلاب، تولید مبتنی بر ارزش افزوده را کلید جهش اقتصادی می‌دانند. ایشان بارها اشاره کرده‌اند که ایجاد ارزش افزوده از طریق فرآوری مواد خام، توسعه صنایع تبدیلی و ارتقای زنجیره تولید موجب بهره‌وری بالاتر سرمایه، درآمد بیشتر برای تولیدکنندگان و کاهش خام‌فروشی می‌شود (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۷۳). این نگاه، موجب تأکید ویژه رهبری بر تقویت صنایع داخلی و حمایت از ایده‌ها و فناوری‌های جدید در فرآیند تولید شده است.

همچنین رهبری معتقدند که حرکت به سمت تولید ارزش افزوده، زمینه‌ساز رقابت‌پذیری اقتصاد ملی در عرصه جهانی است و می‌تواند ایران را از صادرکننده مواد خام به صادرکننده فرآورده‌های پیشرفته و پرازش تبدیل نماید (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۱۰۶). ایشان تصریح می‌کنند: «آنچه اقتصاد کشور را نجات می‌دهد، تولید مبتنی بر دانش و ارزش افزوده است؛ نه خام‌فروشی» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۴۱).

۲-۲-۳- تولید ملی و راهبرد استقلال اقتصادی

رهبر معظم انقلاب همواره تولید ملی را قلب تپنده اقتصاد مقاومتی و اصل اساسی تحقق استقلال اقتصادی دانسته‌اند. ایشان بارها یادآور شده‌اند که «هیچ کشوری بدون تولید ملی قوی

نمی‌تواند به استقلال واقعی برسد» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۱۵). تاکید جدی رهبری بر تولید ملی، در واقع پاسخی به تهدیدهای بیرونی و بخشی از راهبرد بزرگ اقتصادی کشور است که باید به کاهش وابستگی، افزایش تاب‌آوری و پایداری اقتصاد ملی بینجامد (اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۹: ص ۵۵).

در این رابطه، رهبری تولید ملی را پیشران اصلی تحقق عدالت اجتماعی، کاهش فقر و جبران عقب‌ماندگی‌های تاریخی می‌دانند (خادمی نوش آبادی، ۱۴۰۳: ص ۲۱). بنابر استدلال معظم‌له، تقویت تولید ملی، هم مانع خروج سرمایه از کشور می‌شود و هم ظرفیت‌های عظیم نیروی انسانی و منابع داخلی را بالفعل می‌سازد (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۶۸).

۲-۲-۴- حمایت از تولید داخلی از منظر رهبری

حمایت از تولید داخلی از محورهای ثابت در بیانات مقام معظم رهبری است. ایشان نه تنها دولت بلکه عموم مردم، مصرف‌کنندگان و فعالان اقتصادی را به حمایت جدی و عملی از تولید ملی فراخوانده‌اند و بیان می‌کنند: «حمایت از کالای ایرانی واجب شرعی و عقلی است» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۱۳). از نظر ایشان، حمایت از تولید فقط با ارائه تسهیلات مالی و معافیت‌های مالیاتی محقق نمی‌شود، بلکه تغییر فرهنگ مصرف، ارتقای کیفیت محصولات داخلی و مقابله عملی با پدیده قاچاق نیز ضرورت دارد (همان: ص ۱۸).

مقام معظم رهبری، حمایت عملی دولت از تولید داخلی را در مبارزه با رانت‌خواری، فساد اقتصادی و تسهیل امور تولیدکنندگان می‌دانند و تأکید دارند که حمایت، نباید به معنای دادن امتیازات غیررقابتی باشد، بلکه باید زمینه رشد و رقابت‌پذیری فراهم گردد (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۹۲). حمایت هوشمندانه و هدفمند از تولید داخلی، دستور کاری دائمی برای سیاست‌گذاران از منظر رهبری است.

۳- الزامات سرمایه‌گذاری برای تولید از دیدگاه مقام معظم رهبری

۳-۱- امنیت سرمایه‌گذاری و مبارزه با فساد

مقام معظم رهبری همواره بر لزوم تأمین امنیت سرمایه‌گذاری و ضرورت مقابله قاطع با فساد به‌عنوان پیش‌شرط اساسی شکوفایی تولید تأکید داشته‌اند. ایشان تصریح می‌کنند: «هیچ سرمایه‌گذاری بدون تضمین امنیت و مبارزه مسئولانه با فساد در اقتصاد شکوفا نمی‌شود؛ ریشه بسیاری از معضلات تولید، رانت و فساد اداری و اقتصادی است» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۴۴). تأمین امنیت حقوقی، قضایی و اجرایی سرمایه‌گذاران، و همچنین حذف بسترهای فساد، برای جذب سرمایه و به‌کارگیری آن در تولید الزامی عنوان شده است.

در همین راستا، «از منظر رهبری، امنیت اقتصادی تنها مربوط به نبود تهدید فیزیکی نیست، بلکه مهم‌تر از آن، اعتماد به رویه‌های قانونی و مبارزه با فساد سازمان‌یافته است و دولت باید فضای رقابت سالم و ایمن را برای سرمایه‌گذاران تضمین کند» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۱۱۲). سخنان ایشان بیانگر آن است که نه تنها دستگاه قضا، بلکه همه مجریان و نهادهای مربوطه موظف به ایجاد شفافیت و اطمینان‌بخشی به فعالان اقتصادی‌اند (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۵۹).

۳-۲- ثبات قوانین و مقررات

یکی دیگر از الزامات کلیدی سرمایه‌گذاری، ایجاد ثبات نسبی در قوانین و مقررات اقتصادی است. مقام معظم رهبری تکرار می‌کنند که «تغییرات مکرر و غیرقابل پیش‌بینی در سیاست‌ها و مقررات، بزرگ‌ترین آسیب به امنیت و پویایی سرمایه‌گذاری است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۲۳). مطالعات انجام شده نیز تأکید دارد «سرمایه‌گذار، قبل از هر اقدامی، باید بتواند برای بازه زمانی معقولی آینده خود را پیش‌بینی کند؛ ثبات قوانین تضمین‌کننده این چشم‌انداز است» (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۵۴).

مقام معظم رهبری، تدوین سیاست‌های روشن، پایدار و قابل‌اعتماد را محور جذب سرمایه و توسعه تولید تلقی می‌کنند و همواره خواهان اصلاح ساختاری در فرآیند قانون‌گذاری اقتصادی، رفع ابهامات رویه‌ای و اتقان تصمیمات اجرایی بوده‌اند (خادمی نوش آبادی، ۱۴۰۳: ص ۶۲). این ثبات

منجر به رشد انگیزه تولیدکننده و جلب اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می‌شود (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۲۵)

۳-۳- نقش دولت و بخش خصوصی

در نگاه مقام معظم رهبری، نقش دولت در سرمایه‌گذاری و تولید نه تنها حمایت و هدایت، بلکه بسترسازی برای مشارکت گسترده و فعال بخش خصوصی است. ایشان می‌فرمایند: «دولت باید تسهیل‌گر و نظارت‌گر باشد، نه رقیب بخش خصوصی» و تأکید دارند که «بدون میدان دادن به فعالان اقتصادی غیردولتی، اقتصاد کشور پویا نمی‌شود» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۶۶). این نگاه، نقش‌آفرینی مکمل و هماهنگ قوای اجرایی و فعالان مردمی را جهت شکوفایی تولید الزامی می‌داند.

همچنین، با تحلیل اندیشه رهبری یادآور می‌شود: «از منظر مقام معظم رهبری، سرمایه‌گذاری مشترک دولت و بخش خصوصی در حوزه‌های کلیدی تولید، با حفظ شفافیت و جلوگیری از انحصارگرایی، موجب ارتقای بهره‌وری و افزایش انگیزه سرمایه‌گذاری می‌شود» (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۷۷). رهبری بارها تأکید کرده‌اند که دولت باید از تصدی‌گری فاصله بگیرد و نقش تسهیل‌گر و سیاست‌گذار را تثبیت کند تا اعتماد سرمایه‌گذار جلب و چرخه تولید کشور تقویت شود (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۳۹).

۳-۴- مدیریت جهادی در عرصه سرمایه‌گذاری

مقام معظم رهبری، تحقق الزامات سرمایه‌گذاری مولد را منوط به روحیه و مدیریت جهادی می‌دانند و بیان می‌کنند: «حرکت جهادی در مدیریت اقتصادی کشور، عامل اصلی پیشرفت و رفع موانع تولید است» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۱۲). این مدیریت جهادی به معنای جدیت، شجاعت، ابتکار، پرهیز از بروکراسی زائد و اتکای به ظرفیت‌های داخلی در اداره بنگاه‌های اقتصادی و پروژه‌های تولیدی است (همان: ص ۲۵).

در همین خصوص، «در اندیشه رهبری، مدیر جهادی باید همزمان دارای تفکر راهبردی، صبر، کارآمدی و اعتماد به جوانان باشد؛ مدیرانی که با باور به توان داخلی، ریسک‌پذیری سازنده و مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مسیر توسعه سرمایه‌گذاری تولیدی را هموار می‌کنند» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۱۱۸). این رویکرد، عبور از موانع و تهدیدات را با استفاده از جسارت، تلاش مضاعف و ابتکار عمل مدیریتی امکان‌پذیر می‌کند (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۳۵).

۴- آسیب‌شناسی سرمایه‌گذاری تولیدی در ایران بر اساس بیانات رهبری

۴-۱- موانع بروکراسی اداری

مقام معظم رهبری بارها در بیاناتشان بر نقش مخرب بروکراسی و تشریفات زائد اداری در کاهش انگیزه سرمایه‌گذار و فرار فرصت‌های تولیدی تأکید داشته‌اند. ایشان فرموده‌اند: «پیچیدگی‌ها و کندی نظام اداری از بزرگ‌ترین موانع رشد تولید در کشور است و باعث دلسردی و حتی عصبانیت فعالان اقتصادی می‌شود» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۲۸). نظام اداری ناکارآمد، تصویب و اجرای طرح‌های تولیدی را زمان‌بر و مستعد فساد می‌کند.

همچنین، در تحلیل دیدگاه رهبری آورده شده: «رهبری به صراحت خواستار تسهیل فرآیندهای صدور مجوز، حذف مقررات زائد و شفافیت اداری برای تسریع سرمایه‌گذاری شده‌اند. ایشان بروکراسی را نه تنها عامل کاهش سرعت رشد اقتصادی، بلکه زمینه‌ساز افزایش رانت و فساد اداری می‌دانند» (خادمی نوش آبادی، ۱۴۰۳: ص ۷۴). تذکرات مکرر رهبری در جلسات با مسئولین بر اصلاح ساختاری سیستم اداری و راه‌اندازی پنجره واحد سرمایه‌گذاری دلالت دارد (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۷۹).

۴-۲- مشکل عدم دسترسی به منابع مالی

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های رهبری در توسعه سرمایه‌گذاری تولیدی، چالش تأمین منابع مالی و عدم دسترسی تولیدکنندگان به تسهیلات ارزان و مطمئن است. معظم‌له بیان می‌کنند: «بانک‌ها

باید محور حمایت از تولید باشند، نه سد راه تولید؛ اما متأسفانه بسیاری از تولیدکنندگان برای دسترسی به وام با مشکلات عدیده روبرو هستند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۴۷). عدم شفافیت و سختگیری بانک‌ها در تامین اعتبار، سبب توقف طرح‌های جدید و نارضایتی کارآفرینان شده است.

در همین زمینه، از نگاه رهبری، جهت‌دهی سیاست‌های بانکی در راستای اولویت تولید و اصلاح مقررات مالی لازمه رفع این آسیب است؛ زیرا نظام مالی کشور هنوز گرفتار روابط غیرشفاف و کمیاب بودن منابع ارزان قیمت است که مانع جدی سرمایه‌گذاری مولد می‌شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۹۹). رهبری بر ضرورت تسهیل تأمین مالی، توسعه بازار سرمایه و اصلاح نظام بانکی برای حمایت مؤثر از تولید تأکید دارند (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۶۷).

۴-۳- معضل قاچاق و واردات بی‌رویه

رهبر انقلاب همواره قاچاق و واردات بی‌رویه را یکی از موانع اساسی تولید ملی و فرار سرمایه از بخش تولید کشور دانسته‌اند. ایشان تأکید کرده‌اند: «قاچاق کالا و واردات بی‌ضابطه، ضربه‌ی مهلکی به تولید داخلی می‌زند و بخش مهمی از ظرفیت‌های کار و سرمایه را بلااستفاده می‌گذارد» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۲۹). مقابله مؤثر با قاچاق و ساماندهی نظام واردات، پایه تقویت سرمایه‌گذاری در تولید ملی است.

علاوه بر این، با استناد به بیانات رهبری می‌توان گفت: «رهبری بارها از پدیده قاچاق و واردات بی‌رویه به‌عنوان تهدیدی برای بازار ملی و اشتغال جوانان اسم برده‌اند و مبارزه ساختاری و جدی را بر همه نهادهای مسئول واجب دانسته‌اند» (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۸۴). تضعیف فرهنگ مصرف تولید داخلی و ایجاد زمینه برای خروج ارز و سرمایه، از پیامدهای این آسیب عنوان شده است (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۳۰).

۴-۴- ضعف فرهنگ کارآفرینی و تولیدمحور

رهبر معظم انقلاب ضعف فرهنگ کارآفرینی، تولیدمحور و نگاه منفعل به اقتصاد را از آفات اساسی فضای اقتصادی کشور می‌دانند. ایشان تصریح دارند: «تا وقتی نگاه غالب جوانان و خانواده‌ها به درآمدهای آسان، واسطه‌گری و امور غیرمولد باشد، تولید رشد نمی‌کند؛ باید فرهنگ احترام و افتخار به تولید و سازندگی در جامعه تقویت شود» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۷۲).

همچنین، با ارجاع به اندیشه‌های رهبری بیان شده: «ترویج الگوهای موفق کارآفرینی، معرفی چهره‌های تولیدگر و آموزش مهارت‌های فنی به جوانان، از راهکارهای تقویت این فرهنگ از دیدگاه رهبری است» (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۱۱۰). معظم‌له تأکید دارند که رسانه‌ها، نظام آموزشی و سیاست‌گذاران اقتصادی باید مخاطبان را به سمت تولید و اشتغال‌زایی سوق دهند تا انگیزه و آینده‌نگری کارآفرینانه، جایگزین تفکر معیشت وابسته شود (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۳۹).

۵- راهبردهای پیشنهادی برای تقویت سرمایه‌گذاری تولیدی

۵-۱- ایجاد مشوق‌های سرمایه‌گذاری پایدار

تجربه کشورهای موفق نشان داده که اعطای مشوق‌های هدفمند و پایدار به سرمایه‌گذاران، از مؤثرترین راهبردهای ارتقای تولید ملی است. مقام معظم رهبری بارها تصریح داشته‌اند: «مسئولین باید با طراحی مشوق‌های هوشمند، سرمایه‌گذاری بلندمدت در حوزه تولید را تسهیل و جذاب کنند؛ این امر از طریق کاهش هزینه‌های نقل و انتقال، معافیت‌های مالیاتی، تضمین خرید محصولات و تسهیل بیمه امکان‌پذیر است» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۵۹). ایشان بر ضرورت حمایت ویژه از سرمایه‌گذارانی که در مناطق کمتر توسعه‌یافته و صنایع دانش‌بنیان فعالیت می‌کنند، تأکید دارند.

مطالعات دربرگرفته نیز به این جمع‌بندی رسیده است که «ارائه بسته مشوق‌های مالی، اعطای تسهیلات کم‌بهره، معافیت‌های مالیاتی، ساده‌سازی قراردادهای دولتی و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری از جمله سیاست‌های مؤثر بر تقویت تولید مولد است» (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۶۲).

به اعتقاد کارشناسان، این راهبردها نه تنها موجب افزایش سرمایه‌گذاری داخلی، بلکه باعث جذب سرمایه‌گذاران خارجی و ایرانیان مقیم خارج نیز می‌شود (خادمی نوش آبادی، ۱۴۰۳: ص ۸۱)

۲-۵- حمایت حقوقی و قضایی از سرمایه‌گذاران

یکی از محورهای مهم امنیت سرمایه‌گذاری، تضمین حمایت حقوقی و قضایی از سرمایه‌گذاران است. مقام معظم رهبری بیان داشته‌اند: «سرمایه‌گذار نباید احساس کند در مواجهه با مشکلات حقوقی و قضایی تنهاست؛ باید با سرعت و جدیت به دعاوی اقتصادی رسیدگی و از سرمایه قانونی حمایت شود» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۵۱). دستگاه قضایی و نهادهای نظارتی موظف‌اند روند رسیدگی به اختلافات را کوتاه و تخصصی نمایند تا از اطاله دادرسی و فرار سرمایه جلوگیری شود. (بیات، ۱۴۰۱، ص ۹۹)

همچنین، از دیدگاه رهبری، اصلاح فرآیندهای قضایی و حذف قوانین زائد، پایه اصلی ایجاد اعتماد در سرمایه‌گذار و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری است؛ همچنین لازم است نهادهای داوری و شبه‌قضایی تقویت شوند تا اختلافات اقتصادی سریع و مطمئن حل و فصل گردد (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۱۲۹). حمایت قضایی شفاف، باثبات و سریع، انگیزه سرمایه‌گذاری تولیدی را به طور محسوس افزایش می‌دهد (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۶۹)

۳-۵- بهبود زیرساخت‌های فنی و فناورانه

در بیانات مقام معظم رهبری، فراهم‌سازی زیرساخت‌های فنی، فناورانه و لجستیکی به عنوان یکی از الزامات مهم توسعه سرمایه‌گذاری تولیدی مطرح شده است. ایشان می‌فرمایند: «اصلاح و تقویت زیرساخت‌هایی مانند انرژی، حمل‌ونقل، ارتباطات و شبکه‌های توزیع، بستر سرمایه‌گذاری بزرگ و تولید پایدار را فراهم می‌کند» (انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷: ص ۴۹). علاوه بر آن، توسعه فناوری‌های نوین در صنایع کشور، کلید جهش تولید و افزایش بهره‌وری سرمایه است (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۲۶).

همچنین، رهبری بر لزوم تجهیز کارخانه‌ها و بنگاه‌های تولیدی به تکنولوژی روز و ارتقای توان فنی نیروی انسانی تاکید دارند؛ زیرا بدون زیرساخت مناسب، انتقال دانش فنی و جذب سرمایه‌گذاری جدید بسیار دشوار خواهد بود (خادمی نوش آبادی، ۱۴۰۳: ص ۹۱). راهکارهایی مانند توسعه شهرک‌های صنعتی، راه‌اندازی مراکز نوآوری و حمایت از استارت‌آپ‌ها در جهت تقویت بستر فنی و فناوری تولید اثربخش است (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۶۸).

۵-۴- تقویت همکاری‌های بین‌المللی و منطقه‌ای

مقام معظم رهبری نگاه هوشمندانه به تعامل سازنده و هدفمند با کشورهای منطقه و قدرت‌های نوظهور اقتصادی دارند و بر تقویت همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه برای رشد تولید ملی تأکید می‌کنند. ایشان در بیاناتی تأکید می‌کنند: «شرکت‌های ایرانی باید در تعامل با کشورهای که فناوری و بازار دارند، قدرت رقابت و حضور بین‌المللی خود را ارتقاء دهند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۹: ص ۳۲). بهره‌برداری از ظرفیت سازمان همکاری شانگهای، اتحادیه اقتصادی اوراسیا و تجارت با همسایگان، از مصادیق این راهبرد است.

این مطالعات بر اساس رهنمودهای رهبری یادآور می‌شود: «توسعه دیپلماسی اقتصادی، تسهیل روابط مالی و بانکی و عقد قراردادهای بلندمدت صادراتی، عوامل کلیدی جذب سرمایه‌گذاری مشترک و انتقال فناوری به کشور است» (حسینی غزنوی، ۱۳۹۵: ص ۸۹). بنا به این دیدگاه، گذر از تحریم‌ها و اتصال به شبکه‌های منطقه‌ای و جهانی موجب افزایش ثبات اقتصادی و ترغیب سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی می‌شود (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۰: ص ۱۳۷).

نتیجه گیری

در جمع‌بندی مباحث، روشن شد که سرمایه‌گذاری تولیدی نه فقط یک ضرورت اقتصادی، بلکه از نگاه مقام معظم رهبری، ضامن استقلال ملی، افزایش اشتغال و پیشرفت پایدار کشور است. ایشان همواره تولید را محور تحول اقتصادی و یکی از مهم‌ترین معیارهای قدرت ملی دانسته‌اند و با تأکید بر الزامات مهمی چون امنیت سرمایه‌گذاری، ثبات قوانین، حذف موانع بروکراتیک و مبارزه قاطع با فساد، مسیر توسعه اقتصاد کشور را به روشنی ترسیم نموده‌اند. نگاه جامع ایشان به نقش دولت، بخش خصوصی و روحیه جهادی در سرمایه‌گذاری، تصویر روشنی از یک الگوی بومی و اسلامی برای تقویت تولید ارائه می‌دهد که بر پیوند ارزش‌های معنوی و عدالت اجتماعی با الزامات مدیریتی و اقتصادی تأکید دارد. تحقق کامل این الزامات در گرو عزم ملی و همسویی ارکان اجرایی کشور با سیاست‌های کلان رهبری است. اجرای دقیق رهنمودهای رهبری می‌تواند ضمن ارتقای فضای کسب‌وکار، زمینه جذب و نگهداشت سرمایه‌های داخلی و خارجی را فراهم آورد و موانع ساختاری پیش‌روی تولید را رفع کند. در نهایت، پیاده‌سازی این راهبردها با اتکا بر حمایت حقوقی، تقویت زیرساخت‌ها و گسترش فرهنگ کارآفرینی، نقش مؤثری در تحقق اقتصاد مقاومتی، رشد پایدار و افزایش رفاه عمومی در ایران خواهد داشت.

منابع

۱. انقلاب ا. (۱۳۹۷). *ایران ساخت: حمایت از کالای ایرانی؛ ضرورت ها و موانع در بیان رهبر معظم انقلاب اسلامی*، تهران: موسسه پژوهشی فرهنگی دفتر حفظ آثار حضرت آیت الله خامنه‌ای (مد ظله العالی) انقلاب سلامی.
۲. بیات، ر. (۱۴۰۱). *آسیب شناسی اقتصادی جامعه منتظر از دیدگاه مقام معظم رهبری*، اولین همایش ملی مهدویت و آینده پژوهی.
۳. باباخانی، م و همکاران. (۱۳۹۰). *مبانی اقتصاد خرد*، تهران: انتشارات دانشگاه علم و صنعت ایران.
۴. بالوئی، ا و همکاران. (۱۳۹۹). *مدیریت سرمایه گذاری*، تهران: انتشارات ترمه.
۵. پژوهیان، ج و همکاران. (۱۳۹۲). *کلیات علم اقتصاد*، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
۶. پاینده، ا. (۱۳۸۲). *نهج الفصاحه*، دنیای دانش، تهران، چاپ: چهارم.
۷. حسینی غزنوی، ن. ع. (۱۳۹۵). *نقش همدلی و همزبانی دولت و ملت در اقتصاد مقاومتی از نگاه مقام معظم رهبری*، نشریه گنجینه معارف، ش ۵.
۸. حسینی خامنه‌ای، س. (۱۳۸۰). *عدالت و توسعه از منظر رهبری*، نشریه اندیشه حوزه، ش ۳۰.

۹. خادمی نوش آبادی، س.م. و همکاران. (۱۴۰۳). *راهبردهای جهش تولید با مشارکت مردم براساس اندیشه مقام معظم رهبری*، فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج، ش ۱۰۵، ۱۴۰۳ش.
۱۰. خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۹). *اقتصاد مقاومتی: مجموعه چارچوب‌ها و سیاست‌ها در بیانات رهبری*. تهران: دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۱۱. خامنه‌ای، س.ع. (۱۳۹۵). *سخنان مقام معظم رهبری حفظه الله: شاخصه‌ها و راهبردها*، نشریه مبلغان، ش ۲۰۲.
۱۲. راسموسن، س. (۱۳۹۴). *اقتصاد تولید*، ترجمه: حبیب شهبازی، تهران: انتشارات دانشگاه بوعلی سینا.
۱۳. طهماسبی، ا. (۱۴۰۳). *خلاصه‌ای از اقتصاد و سرمایه‌گذاری از دیدگاه من*، تهران: انتشارات قلم.
۱۴. طباطبائی، م.ح. (۱۳۸۳). *تفسیر المیزان*، قم: انتشارات دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.
۱۵. مجموعه بیانات مقام معظم رهبری، www.farsi.khamenei.ir